

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยาย
โอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF CHARACTERISTICS IN TERMS OF BEING
SUFFICIENCY ACCORDING TO THE FIVE VIRTUES OF STUDENTS IN
OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PHRA NAKHON SI
AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 1

^[1]ศิริลักษณ์ ไตรวงษ์ Siriluck Triwong ^[2]พระครูกิตติญาณวิสิฐ Phrakhu Kittiyana-visit
^[3]พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทโน Phramaha Yannawat Thitavaddhano
^{[1] [2] [3]}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Sirilung19@gmail.com

Article Received: March 06, 2024. Revised: April 16, 2024. Accepted: April 16, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 201 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่มีความต้องการจำเป็นอันดับ 1 คือ ความมีเหตุผล รองลงมาคือ ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความพอประมาณ ความรู้ และคุณธรรม ตามลำดับ 2) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย (1) ความพอประมาณด้วยการยึดหลักสติสัมปชัญญะคือฝึกตนมิให้ประมาทในการใช้ชีวิตปัจจุบัน ประมาทตน หลีกฝังให้รู้จักเลือกใช้จ่ายแต่สิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน (2) ความมีเหตุผลด้วยการใช้หลักสติสัมปชัญญะคือฝึกตนมิให้ประมาท ผ่านการมีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา (3) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยการใช้หลักสติสัมปชัญญะคือการไม่ประมาทมีความรอบคอบ (4) ความรู้ด้วยการใช้หลักเบญจธรรมเป็นคุณธรรมอันดีงามที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งดงาม (5) คุณธรรมด้วยการใช้หลักเบญจธรรมเพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจ การกระทำ และการปฏิบัติและประพฤติตนให้ดี และ 3) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย (1) ความพอประมาณโรงเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ความพอประมาณในการดำเนิน

ชีวิตประจำวัน ตลอดถึงการเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริต เพื่อสร้างคุณธรรม จริยธรรม และสร้างจิตสำนึกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) ความมีเหตุผล โรงเรียนพัฒนานักเรียนให้มีการจัดระบบความคิดของตนเองด้วยหลักการคิดวิเคราะห์และการเผชิญสถานการณ์ สร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตการทำงาน (3) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โรงเรียนส่งเสริมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและให้ฝึกนักเรียนรู้จัก รู้ทำ ฝึกตนไม่ให้ประมาท มีสติรอบคอบและการวางแผนการใช้ชีวิต (4) ความรู้ โรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังนักเรียนให้มีความรู้เรื่องคุณลักษณะความพอเพียง ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (5) คุณธรรม โรงเรียนส่งเสริมการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนที่ดีตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณลักษณะความพอเพียง, หลักเบญจธรรม, โรงเรียนขยายโอกาส, โรงเรียนประถมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the need of characteristics in sufficiency of students in opportunity expansion schools, 2) to study the methods for development of characteristics in sufficiency of students in opportunity expansion schools according to the principles of Five Virtues, and 3) to propose guidelines for development of characteristics in sufficiency according to the principles of Five Virtues of students in opportunity expansion schools under the Office of Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area 1. The mixed research methods were used in the study: 1) the quantitative data were collected by questionnaires from 201 students studying Matthayom 1-3 and analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation and $PNI_{Modified}$ and, 2) the qualitative data were collected by in-depth interviews with 5 key-informants obtained by purposive selection and then analyzed by content analysis. The results of the study revealed that: 1) the need of characteristics in sufficiency of students in opportunity expansion schools indicated that reasonableness came first, followed by self-immunity, moderation, knowledge and virtues respectively. 2) The methods for development of characteristics in sufficiency of students in opportunity expansion schools according to the principles of Five Virtues consisted of: (1) Moderation based on mindfulness and awareness in living and daily expenditure, (2) reasonableness by self-training in carefulness with mindfulness and awareness all the time, (3) self-immunity based on mindfulness and awareness, (4) knowledge in mental training with the principles of Five Virtues, and (5) virtue based on the principles of Five Virtues in strengthening one's own mind, action, practice and behaving. 3) The guidelines for development of characteristics in sufficiency according to the principles of Five Virtues of students in opportunity expansion schools under the Office of Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area 1 consisted of: (1) moderation strengthened by activities in student development, sufficiency learning in daily life, and right livelihood in order to build virtue, ethics and conscious mind in sufficiency economy philosophy,

(2) reasonableness developed by organizing the thoughts through analytical thinking, real situations and understanding in work-life, (3) self-immunity strengthened by training in income and expenses account, carefulness in living a life and life-planning, (4) knowledge developed and trained in living a life in accordance with the sufficiency economy philosophy, and (5) virtues developed and promoted by morality and ethic camp activities.

Keywords: Development, Characteristics in Terms of Being Sufficiency, Five Virtues, Opportunity Expansion Schools, Primary Schools

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยยุทธศาสตร์ใหม่สำหรับการพัฒนาสังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของเด็กไทยซึ่งเป็นที่ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีผลต่อความสำเร็จของประเทศชาติจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของเด็กไทยในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งร่างกายจิตใจ ความรู้ และทักษะความสามารถ และในการพัฒนานั้นจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบควบคู่กันไปทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมถึงงามและพร้อมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพของประเทศชาติ (วาริน จำรัส, 2555)

ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ผลผลิตการผลิตของภาคบริการและภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพและสมรรถนะของแรงงานที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ มิติทางสังคมที่การยกระดับรายได้ของประชาชน การแก้ปัญหาด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการขยายโอกาสในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณะยังคงมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ มิติสิ่งแวดล้อมที่การฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และมิติของการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาด ความต่อเนื่องและความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

วิสัยทัศน์ประเทศคือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศไทยมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย 2) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ 6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2562)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยโดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาอารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวคือ มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดีมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ มุ่งเน้นในการพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ต้องอาศัยองค์ประกอบด้วยกันหลายด้านทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา บุคลากร ทั้งในและนอกสถานศึกษาที่จะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้นแล้วส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (จิตตินันท์ ดีหลาย, 2561) โดยเฉพาะคุณลักษณะความพอเพียง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านความพอประมาณ 2) องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล 3) องค์ประกอบด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) องค์ประกอบด้านความรู้ 5) องค์ประกอบด้านคุณธรรม (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2549)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ทั้งนี้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เก่งดีมีความสุขนั้นสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักเบญจธรรม หมายถึง ธรรมอันงาม 5 ประการที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งดงาม และเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่การประพฤติเบญจศีล หรือศีล 5 ให้สมบูรณ์ผ่องใสยิ่งขึ้น ได้แก่ 1) เมตตากรุณา 2) สัมมาอาชีวะ 3) กามสังวร 4) สัจจะ 5) สติสัมปชัญญะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556) และเป็นคุณธรรม 5 ประการคู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ นอกจากนี้ เบญจธรรมยังเป็นคุณธรรมที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งดงาม สร้างนิสัยที่ดีประกอบด้วย 1) เมตตากรุณา หมายถึง ความคิดปรารถนาให้

ผู้อื่นเป็นสุขและความสงสารปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นปราศจากความทุกข์ 2) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ 3) กามสังวร หมายถึง ความสำรวมในกาม 4) สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ซื่อตรง ความมีสัตย์ ทั้งคำพูดและการกระทำ และ 5) สัมมาสติ หมายถึง ความมีสติตรองจตรว ไม่เลินเล่อ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) เป็นคุณธรรมอันดีงามที่เป็นหลักปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553) อันทำให้บุคคลเป็นผู้ดงาม เป็นข้อปฏิบัติพิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าศีลและส่งเสริมให้ประพฤติศีลมั่นคง (พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์), 2550)

แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้กับผู้เรียนควบคู่ไปกับหลักเบญจธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในหมวด 1 บททั่วไปมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนที่จะเติบโตเป็นอนาคตของชาติให้ได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรม และพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และเป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอบางบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 7 โรงเรียนคิดเป็นจำนวน 413 คน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเปิดตารางเปรียบเทียบสำเร็จรูปของ R.V. Krejcie & D.W. Mogan ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 201 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบ ลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา การบริหารสถานศึกษา และหลักพุทธธรรม จำนวน 5 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม โดยมีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 2) กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยจะคำนึงถึงการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพมีความตรงทั้งในเชิงโครงสร้าง (construct validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รวมทั้งความเชื่อมั่น (reliability) 4) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) เท่ากับ 0.8-1.00 4) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.952 5) นำเครื่องมือไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา และโรงเรียนที่กำลังศึกษา ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

3.2 แบบสัมภาษณ์ โดยมีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้องทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม เพื่อกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 4) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศึกษาแนวการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 5) นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Validity) 6) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 7) จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 1) วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยเพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา และโรงเรียนที่กำลังศึกษา ในการตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) หาค่าเฉลี่ยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยวิธี Priority Needs Index (PNI) เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดย นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2558) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและการอ้างอิงคำพูดบุคคล เกี่ยวกับวิธีการและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต1สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและสภาพที่พึงประสงค์ของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังในตารางที่ 1.

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

คุณลักษณะความพอเพียง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความแตกต่าง	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	PNI	อันดับ
1. องค์ประกอบด้านความพอประมาณ	3.15	0.63	ปานกลาง	4.47	0.44	มาก	0.419	3
2. องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล	2.59	0.42	ปานกลาง	4.20	0.51	มาก	1.621	1
3. องค์ประกอบด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	3.33	0.57	ปานกลาง	4.73	0.38	มากที่สุด	1.420	2
4. องค์ประกอบด้านความรู้	3.57	0.62	มาก	4.75	0.35	มากที่สุด	0.330	4
5. องค์ประกอบด้านคุณธรรม	3.73	0.46	มาก	4.65	0.35	มากที่สุด	0.246	5
ภาพรวม	3.27	0.41	ปานกลาง	4.56	0.33	มากที่สุด	0.41	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามรายด้าน พบว่ามีระดับความคิดเห็นมากที่สุดโดยด้านที่มีระดับความคิดเห็นในระดับสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีสภาพปัจจุบัน อยู่ใน

ระดับปานกลาง องค์ประกอบด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง และองค์ประกอบด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จำแนกตามรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดโดยด้านที่มีระดับความคิดเห็นในระดับสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบด้านความพอประมาณอยู่ในระดับมาก และองค์ประกอบด้านความมีเหตุผลมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก

ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล ($PNI_{modified}=1.621$) องค์ประกอบด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($PNI_{modified}=1.420$) องค์ประกอบด้านความพอประมาณ ($PNI_{modified}=0.419$) องค์ประกอบด้านความรู้ ($PNI_{modified}=0.330$) และองค์ประกอบด้านคุณธรรม($PNI_{modified}=0.246$)

2. การศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา การบริหารสถานศึกษา และหลักพุทธธรรม จำนวน 5 รูป/คน สรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

2.1 ด้านความพอประมาณ โรงเรียนมีกระบวนการพัฒนาการคิด พุด การกระทำนั้นนักเรียนต้องปฏิบัติตนอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงให้เกิดความพอดี พอเหมาะ พอควร โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น โดยโรงเรียนควรเริ่มต้นจากให้ความรู้ครูผู้สอนได้สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความพอประมาณให้นักเรียนได้ และทางโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ความพอประมาณในการดำเนินชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวและนักเรียนเอง ตลอดจนการเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริต เพื่อสร้างคุณธรรม จริยธรรม และสร้างจิตสำนึกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ รู้จักเสียสละ รู้จักการ รู้จักพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีที่พึงประสงค์ต่อตนเองและสังคม

2.2 ด้านความมีเหตุผล โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีสติสัมปชัญญะวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบก่อนการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค ไม่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นมีความพอดีพอเหมาะกับความต้องการใช้สติสัมปชัญญะฝึกตนมิให้ประมาท ผ่านการมีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิตประจำวัน

2.3 ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โรงเรียนมีการส่งเสริมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงไว้ใช้จ่ายในครอบครัวในยามที่จำเป็นและให้ฝึกนักเรียนรู้จัก รู้ทำ ฝึกตนมิให้ประมาท ควรมีสติ มีความรอบคอบและการวางแผนการใช้ชีวิตและการศึกษาฝึกให้นักเรียนมีสติยั้งคิด ยังทำ รู้จักวางแผนก่อนการลงมือทำจริง ใช้สติสัมปชัญญะเพื่อความไม่ประมาท การมีสติยั้งคิด ยังทำ ไม่บ่มบ่าม รู้จักวางแผนก่อนการลงมือทำจริง ศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นประกอบกับการตัดสินใจในทุกเรื่อง ไม่นำพาชีวิตเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เพราะมีผลต่อการตัดสินใจเพื่อเป็นการป้องกันตัวเอง ควรถอยห่างจากแหล่งสังคมอบายมุขต่างๆ จะทำให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดี

2.4 ด้านความรู้ โรงเรียนมีการปลูกฝังนักเรียนให้มีความรู้เรื่องคุณลักษณะความพอเพียง ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก

ถึงความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ตามหลักเบญจธรรม จึงควรใช้องค์ประกอบหลักเบญจธรรมทั้ง 5 ประการเนื่องจากหลักเบญจธรรมเป็นคุณธรรมอันงามที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งดงาม พร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ โดยเฉพาะความรู้คู่คุณธรรม เนื่องจากในปัจจุบันมีความรู้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีหลักธรรมในใจ เพราะคนจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีธรรมะในใจ ใช้ธรรมะในการดำเนินชีวิต เพราะถ้าเก่งแต่ขาดซึ่งศีลก็ไม่มีทางสำเร็จได้อย่างแท้จริง

2.5 ด้านคุณธรรม โรงเรียนมีการกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนที่ดีและดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม โดยใช้กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้นักเรียนมีจิตใจใฝ่คุณธรรมเพื่อคุณลักษณะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรมตามหลักเบญจธรรม จึงควรใช้องค์ประกอบหลักเบญจธรรมทั้ง 5 ประการ เพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจ การกระทำ และการปฏิบัติและประพฤติตนให้ดี ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ละอายในการทำชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีการตั้งมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

3.1 ด้านความพอประมาณ โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ความพอประมาณในการดำเนินชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวและนักเรียนเอง ตลอดจนการเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริต เพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสร้างจิตสำนึกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ รู้จักเสียสละ รู้จักพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการพัฒนาศักยภาพตามบริบทของสถานศึกษา

3.2 ด้านความมีเหตุผล โรงเรียนควรส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีการจัดระบบความคิดของตนเอง ด้วยหลักการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ได้ สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นทั้งการดำเนินชีวิต การทำงาน ด้วยหลักความมีเหตุผล สามารถคิดไตร่ตรองก่อนใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าในการดำรงชีวิตประจำวัน

3.3 ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โรงเรียนควรส่งเสริมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงไว้ใช้จ่ายในครอบครัวยามที่จำเป็นและให้ฝึกนักเรียนรู้จัก รู้ทำ ฝึกตนไม่ให้ประมาท ควรมีสติ มีความรอบครอบและการวางแผนการใช้ชีวิตและการศึกษา ฝึกให้นักเรียนมีสติยั้งคิด ยังทำ รู้จักวางแผนก่อนการลงมือทำจริง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสติสัมปชัญญะตามหลักเบญจธรรม

3.4 ด้านความรู้ โรงเรียนควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังนักเรียนให้มีความรู้เรื่องคุณลักษณะความพอเพียง ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

3.5 ด้านคุณธรรม โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนที่ดีและดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม โดยใช้กิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้นักเรียนมีจิตใจใฝ่คุณธรรม

จากผลการศึกษาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สามารถสรุปได้ตามประเด็นของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีความรู้ คุณธรรม และคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนตามหลักเบญจธรรม 5 ประการ เพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจ การกระทำ การปฏิบัติ และประพฤติตนให้ดี ละอายในการทำชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีการตั้งมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การใช้สติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ รู้จักเสียสละ รู้จักพึ่งพาตนเอง สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีที่พึงประสงค์ต่อตนเองและสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่า สภาพที่พึงประสงค์ของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนจะต้องมีด้านความภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และมีความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุดในเรื่องความรู้หลักเบญจธรรมเพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจการกระทำ และการปฏิบัติและประพฤติตนให้ดีด้วยความตระหนักในคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิช นิภาวรรณ (2550) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงไว้ว่า ความพอเพียง หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดถือทางสายกลางความพอประมาณ และความพอดีในเวลาเดียวกันและก้าวทันในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งหมายความว่ารวมถึงความพอเพียงในด้านต่างๆ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักเก็บออมเงิน กินใช้ตามฐานะความเป็นอยู่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ตามลำดับความสำคัญของคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ดังนี้

ด้านความพอประมาณอยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่าคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ดำรงชีวิตตามฐานะของตนเองได้อย่างไม่เดือดร้อน และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ราคาไม่แพงเหมาะสมกับเงินที่ได้รับจากผู้ปกครองใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเหมาะสมกับชีวิตการเป็นอยู่ของตนเองมากที่สุดสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2528) ได้กล่าวถึงเบญจธรรม หรือเบญจกัลยาณธรรมว่าเป็นธรรม 5 ธรรมอันดีงาม 5 อย่าง คุณธรรม 5 ประการคู่กับเบญจศีล เป็นเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาศีลควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตินันท์ ปันนาก (2562) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า จากผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่ามีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 40 ตัวบ่งชี้ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้มีการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งคุณลักษณะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการจะมีทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นพลเมืองดี รักษาชาติ

ศาสน กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านความมีเหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่ามีนักเรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นักเรียนคิดไตร่ตรองก่อนใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าโดยคำนึงถึงความประหยัดความคุ้มค่าและมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบก่อนการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค ไม่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น มีสภาพปัจจุบัน และคิดไตร่ตรองก่อนใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าโดยคำนึงถึงความประหยัดความคุ้มค่า และประโยชน์สูงสุดโดยคำนึงถึงปริมาณที่มีความพอดีพอเหมาะกับความต้องการของตนสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรตยา นาคมิตร (2551) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ก่อนการพัฒนามีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามมาตรฐานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาในการแก้ปัญหานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ตามกรอบการศึกษาค้นคว้าที่กำหนดไว้ 6 ด้านคือด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความประหยัด ด้านความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ด้านภูมิใจในความเป็นไทย และด้านการหลีกเลี่ยงยาเสพติด

ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดีอยู่ในระดับมาก เพราะว่ามีนักเรียนมีการใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้าย่างประหยัดเพื่อช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทุกประเภท มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายของตนเองและใช้จ่ายอย่างประหยัดลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในทุกด้านเพื่อไว้ใช้จ่ายเมื่อจำเป็นสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพุกษทล ชำนาญ (2552) ได้วิจัยเรื่องศึกษาการพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนคอนสารวิทยาคม อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ก่อนดำเนินการครูขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่สามารถที่จะดำเนินงานสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบให้เป็นระบบมีความต่อเนื่องการทำงานเป็นทีมไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนไม่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครองรวมทั้งครูอาจารย์ ขาดความรับผิดชอบ หลังดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ 3 กลยุทธ์ในการพัฒนา ได้แก่ การประชุมระดมความคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการในชั้นเรียนและคลินิกพฤติกรรม ผลการดำเนินงานพบว่าการดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบตามกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบเป็นอย่างดี สามารถดำเนินงานกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในชั้นเรียนและกิจกรรมคลินิกพฤติกรรม ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบมีความตระหนักและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมนักเรียนได้รับการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคิดเป็นร้อยละ 100 ได้รับการพัฒนาเป็นที่น่าพอใจ

ด้านความรู้อยู่ในระดับมาก เพราะว่ามีนักเรียนมีความเอาใจใส่ต่อการเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบระมัดระวังในการใช้วิชาความรู้ในการดำเนินชีวิต นำความรู้มาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ เช่นการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น และมีความรอบคอบระมัดระวังในการใช้วิชาความรู้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพลแก้ว หนองแสง (2554) ได้วิจัยเรื่องศึกษาการดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงโรงเรียนบ้านโนนพุทรา อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงรอบ พบว่า เมื่อดำเนินการในวงรอบที่ 1 ใช้กลยุทธ์กระบวนการประชุมแบบระดมพลังอย่างสร้างสรรค์ AIC และการนิเทศทำให้คณะครูมีความรู้ความเข้าใจ

สามารถดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมคลินิกพฤติกรรม กิจกรรมประกวดเยาวชนเพียงพอรอบตามรอยพ่อหลวง ตลอดทั้งมีการนิเทศติดตามโดยใช้แบบประเมินแบบสังเกตแบบสอบถามและแบบบันทึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอยู่อย่างพอเพียงดีขึ้น แต่ยังมีนักเรียนส่วนน้อยที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมจึงต้องมีการพัฒนาในรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การเยี่ยมบ้านและกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสอบถามและแบบบันทึกผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนด้านคุณธรรมนั้น นักเรียนแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และมารยาททางสังคม จะกระทำการต่างๆ โดยยึดหลักความอดทน ความเพียร ตั้งใจทำงานนั้นๆ ให้สำเร็จ และยึดมั่นความซื่อสัตย์สุจริตเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต และเคารพกราบไหว้บูชาครู อาจารย์ ขณะที่พบเจอทุกครั้ง และช่วยเหลือเพื่อนๆ เสมอ มีความรักเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบประเพณีให้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของชูลีพร รัตนะเจริญธรรม (2557) ได้วิจัยเรื่องศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 381 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีจริยธรรมสูง 6 ด้านอันมีความซื่อสัตย์อยู่ด้วย และมีจริยธรรมปานกลาง 5 ด้านอันมีความเมตตากรุณาอยู่ด้วยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีจริยธรรมแตกต่างกันทั้ง 11 ด้าน คือความรับผิดชอบ ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัยความเสียสละ ความสามัคคี ความมีเหตุผล ความอดสาหัส ความกตัญญูทวาทิ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

2. วิธีการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความพอประมาณ ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรให้ความสำคัญกับการใช้ความเมตตากรุณา มาประยุกต์ในการดำรงชีวิตต่อผู้อื่นในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และควรยึดหลักสติสัมปชัญญะ คือฝึกตนมิให้ประมาทในการใช้ชีวิต รู้ปัจจุบัน ประมาทตน ปลุกฝังให้รู้จักเลือกใช้สิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน การใช้จ่ายตามฐานะ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกวิทย์ นันทศรี (2565) ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพบว่า ในด้านความพอประมาณ ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นผู้อยู่อย่างพอเพียงตามหลักเบญจธรรม เพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรมและสร้างจิตสำนึกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ รู้จักเสียสละ รู้จักการ รู้จักพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการพัฒนาศักยภาพตามบริบทของสถานศึกษาอีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชูลีพร รัตนะเจริญธรรม (2557) ที่ศึกษาเรื่องจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาขอนแก่น และพบว่า ความเมตตากรุณา มีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรม

2.2 ด้านความมีเหตุผล ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรใช้หลักสติสัมปชัญญะ

คือฝึกตนมิให้ประมาท ผ่านการมีสติรอบคอบรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ การรู้คิด รู้ทำ และนำไปใช้ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Caroline Koh (2012) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและเพิ่มความสนใจในนักเรียนในการศึกษาคุณธรรมศึกษาในประเทศสิงคโปร์ที่การพัฒนาด้านคุณธรรมมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาแรงจูงใจในตนเองของนักเรียนให้มีความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต

2.3 ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรใช้หลักสติสัมปชัญญะ คือ การไม่ประมาท ไม่เสี่ยง มีความรอบคอบ เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ควรต้องพัฒนาด้านสติสัมปชัญญะ การมีสติยังคิด ยังทำ ไม่บ่มบ่าม รู้จักวางแผนก่อนการลงมือทำจริง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกวิทย์ นันทศรี (2565) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพบว่า การพัฒนาความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรส่งเสริมพัฒนานักเรียนใช้สติสัมปชัญญะตามหลักเบญจธรรม รู้คิด รู้ทำและการวางแผนการใช้ชีวิตและการศึกษา

2.4 ด้านความรู้ ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรใช้องค์ประกอบหลักเบญจธรรมทั้ง 5 ประการเนื่องจากหลักเบญจธรรมเป็นคุณธรรมอันงามที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งดงาม พร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ โดยเฉพาะความรู้คู่คุณธรรม เนื่องจากในปัจจุบันมีความรู้เพียงอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีหลักธรรมในใจ เพราะคนจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีธรรมะในใจ ใช้ธรรมะในการดำเนินชีวิต เพราะถ้าเก่งแต่ขาดซึ่งศีลก็ไม่มีทางสำเร็จได้อย่างแท้จริง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรธรรมธมฺมธีโร (บุญเสริม) (2559) ที่ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเบญจธรรมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และพบว่า การบริหารการจัดการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเบญจธรรมสำหรับสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเบญจธรรมสำหรับสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมด้านความรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียน

2.5 ด้านคุณธรรม ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ควรใช้องค์ประกอบหลักเบญจธรรมทั้ง 5 ประการ เพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจ การกระทำ และการปฏิบัติและประพฤติตนให้ดี ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ละอายในการทำชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีการตั้งมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกวิทย์ นันทศรี (2565) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพบว่า ในด้านคุณธรรมโรงเรียนควรส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนที่ดีและดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้นักเรียนมีจิตใจใฝ่คุณธรรม

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) ความรู้ 5) คุณธรรม โดยผู้วิจัยสามารถนำเสนอสังเคราะห์

เป็นภาพรวมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสตามประเด็นของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความรู้ คุณธรรม มีความสอดคล้องบางประการกับแนวคิดของสุเมธ ตันติเวชกุล (2549) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative self sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของตนเองให้ดี เสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ใช้ชีวิตพอเพียงพอประมาณไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวรู้จักวิธีเก็บออมย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไป และคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนตามหลักเบญจธรรม 5 ประการ เพื่อเสริมสร้างในพื้นฐานทั้งด้านจิตใจการกระทำ และการปฏิบัติและประพฤติตนให้ดี ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ละอายในการทำชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีการตั้งมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การใช้สติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจ รู้จักเสียสละ รู้จักการ รู้จักพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีที่พึงประสงค์ต่อตนเองและสังคมการเปลี่ยนแปลง และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) (2558) ได้กล่าวถึงเบญจศีลและเบญจธรรมว่า เบญจศีลเบญจธรรมนี้เป็นข้อปฏิบัติที่คู่กันอยู่เสมอ ซึ่งการจะรักษาเบญจศีลหรือศีล 5 นั้นจำเป็นต้องมีธรรมอันเป็นพื้นฐานมาสนับสนุนหรือมาคอยกำกับให้การรักษาเป็นไปด้วยดี ไม่ต่าง ไม่พร้อย ธรรมนั้นก็คือเบญจธรรม ซึ่งจัดว่าเป็นคู่แฝดของศีล คือเป็นไปอิงอาศัยกันและกัน ไม่แยกจากกัน อันเบญจธรรม 5 ประการ ที่มาสนับสนุนนั้นคือมีเมตตาและกรุณาเป็นคู่กับสัมมาอาชีวะเป็นคู่กับกามสังวรเป็นคู่กับสัจจะ เป็นคู่กับสติสัมปชัญญะหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาชั้นสามัญที่เรียกว่า เบญจศีล คือ ศีล 5 และธรรม 5 ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนไว้ในแง่เว้นความชั่วและแง่ทำความดี เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการครองชีวิต เบญจศีลเบญจธรรมนั้น ศีล หมายถึง การเว้นความชั่ว ธรรม หมายถึง การเพิ่มพูนความดี

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยคือแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 อันเป็นการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจกับระดับความพอเพียงนั้น พิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ด้วยเงื่อนไขความรู้ รอบรู้เกี่ยวกับความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อวางแผนในการปฏิบัติ และคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักเบญจธรรม 5 ประการ คือ เมตตา กรุณา มีความรัก ความปรารถนาดีกับเพื่อนในโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน มีสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ดำเนินชีวิตตามกามสังวร คือ การสำรวมในกาม การพูดจาด้วย สัจจะ คือ พูดความจริง และสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัวก่อนการใช้จ่ายในการเลี้ยงชีวิตอย่างมีความพอเพียงให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันกับสภาพต้องการจำเป็นของนักเรียนในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ตามความจำเป็นของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนให้ความเห็นอยู่ในระดับมาก

จากผลแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความรู้ และคุณธรรม ในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรัก ความปรารถนาดีกับเพื่อนๆ ในโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน มีสัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพสุจริต กามสังวร สำรวมในกาม สัจจะ พูดความจริง และสติสัมปชัญญะ ความระลึกรู้ก่อนการใช้จ่ายอย่างมีความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

1. ความพอประมาณ คือ นักเรียนสามารถดำรงชีวิตได้เหมาะสม มีความพอประมาณ สามารถเลือกใช้เครื่องอุปโภคและบริโภคที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ ทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย โดยตั้งใจทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต มีความพอต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล คือ นักเรียนมีการคิดไตร่ตรองก่อนใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องมีการตัดสินใจตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจที่ดี ควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์โดยปราศจากการวิเคราะห์ ต้องเป็นผู้คิดดี ทำดี พูดดี ประพฤติดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ นักเรียนควรฝึกตนไม่ให้ประมาท ควรมีสติ มีความรอบครอบ มีการวางแผนก่อนลงมือทำ และการรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาท ด้วยการใช้ความรู้และ

คุณธรรม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตัวเองได้ และสามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งในชีวิตการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4. ความรู้ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีความรอบรู้เกี่ยวกับ วิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ ควรเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง โดยใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. คุณธรรม คือ การเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้นักเรียนมีความตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินชีวิต ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ช่วยเหลือ เอื้ออาทรต่อผู้อื่น และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีสภาพปัจจุบันที่แตกต่างกับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในทุกด้าน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะในทุกด้านต่อไป โดยอาจส่งเสริมเป็นกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กิจกรรมแนะแนว เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ในหลายรูปแบบ

1.2 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการกล่าวถึงเรื่องความแตกต่างของนักเรียน ที่อาจส่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส ดังนั้น จึงควรมีการใช้เครื่องมือมาคัดกรองนักเรียนในช่วงต้นของปีการศึกษา เพื่อครูที่ปรึกษาจะได้ทราบปัญหา และการเยี่ยมบ้านของนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลของนักเรียนอย่างแท้จริงมากยิ่งขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการกล่าวถึงเรื่องบรรยากาศภายในสถานศึกษาที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารและครูจึงควรแสดงออกถึงการพัฒนารายการของโรงเรียนโดยยึดหลักความพอเพียง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการรู้จักเลือกสิ่งของมาประดับตกแต่งตามความต้องการของตนเองให้มีความคุ้มค่า และไม่ใช้จ่ายเกินกำลังทรัพย์ที่ตนเองมี

1.4 จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรมด้านความมีเหตุผล มีสภาพปัจจุบันในระดับต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารและครูจึงควรมีการทำตนให้เป็นตัวอย่างในการเลือกซื้อของในชีวิตประจำวัน และอธิบายถึงประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งของที่ได้เลือกซื้อ เพื่อแสดงออกความมีเหตุผล และการพิจารณาก่อนการตัดสินใจใช้เงิน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัย และเครื่องมือการวิจัยชุดเดิม แต่กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างใหม่เป็นโรงเรียนที่มีการจำแนกนักเรียนชัดเจน ทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาวิจัยในเด็กนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่างวัยกัน

2.2 ควรดำเนินการวิจัยในลักษณะการถอดบทเรียน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม ทั้งในมุมมองเชิงปฏิบัติของครูผู้สอน มุมมองการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงให้นักเรียนในโรงเรียนอื่นที่สนใจ

2.3 ควรดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักเบญจธรรม เพื่อค้นหาปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เสนอต่อผู้บริหารให้มีความสำคัญกับงานได้ตรงตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตตินันท์ ดีหลาย. (2561). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวัญนันทวิทย จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกริก.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 4(3). 27-28.
- ชูลีพร รัตนะเจริญธรรม. (2557). การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฐิตินันท์ ปันมาก. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระกิตติสารเมธี (สมคิด เขมจารี). (2528). ขอธรรมเตือนจิตเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์คำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัฒม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรธรรม ธมมธีโร (บุญเสริม). (2559). รูปแบบการบริหารการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเบญจธรรมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี). (2558). ศิล 5 รักษาโลก. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์). (2551). เบญจศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: ต้นบุญ.
- พฤกษทล ชำนาญ. (2552). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนคอนสารวิทยาคม อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วาริน จำรัส. (2555). รายงานผลการสังเคราะห์ผลการดำเนินงานการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์. รายงานวิจัย. ระยอง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.
- วิรัช นิภาวรรณ. (2550). การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: โพรเพซ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). กรอบทิศทางพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพลแก้ว หนองแสง. (2554). การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างพอเพียงโรงเรียนบ้านโนนพุทรา อำเภอฟิมา ย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (7 มี.ค. 2549). จิตวิทยากับคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. มติชน. 7. 13.
- สุรัตยา สาคมิตร. (2551). การพัฒนาการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอกวิทย์ นันทศรี. (2565). การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักเบญจธรรมของนักเรียนโรงเรียนอุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Caroline Koh. (2012). Moral development and student motivation in moral education: A Singapore study. *Australian Journal of Education*. 56(1). 83-101.